

KLASİK ARAP, FARS VE TÜRK EDEBİYATI İNCELEMELERİ ŞAHSİYETLER, TÜRLER, GELENEKLER (I-II), DOÇ. DR. SADIK ARMUTLU, KESİT YAYINLARI, 2021, 566s. - 544s.

Merve MENTEŞE*

Özet

Klasik Türk edebiyatı, ortaya çıktığı dönem ve kültürel koşullar bakımından Arap ve Fars edebiyatıyla daima iç içe olmuş bir edebiyattır. Bilhassa Selçuklu devleti döneminde resmî dilin Farsça, bilim dilinin ise Arapça olması klasik Türk edebiyatının Arap ve Fars edebiyatı ile olan etkileşimine zemin hazırlamıştır. Bu edebiyat sahasında ortaya konulan ilk edebî ürünler, Arap ve Fars edebiyatlarını taklit eden ürünler olmuş, zaman içinde klasik Türk edebiyatı şairleri kendilerine özgün üslubu yakalamıştır. Geçmişte oluşan söz konusu edebiyatlar arası etkileşim günümüzdeki edebiyat çalışmalarını da etkilemiştir. Günümüzde yapılan edebiyat araştırmaları sıklıkla klasik Türk edebiyatı ile Arap ve Fars edebiyatlarının etkileşimleri konusuna odaklanmıştır. Söz konusu edebiyatlar arası etkileşimi konu alan bir eseri tanıtmayı amaçlayan bu çalışmada "Klasik Arap, Fars ve Türk Edebiyatı İncelemeleri Şahsiyetler, Türler, Gelenekler" adlı kitap incelenmeye çalışılmıştır. Doç. Dr. Sadık Armutlu tarafından kaleme alınan ve 2021 yılında yayımlanan kitap iki ciltten oluşmaktadır. Kitabın birinci cildi "Şahsiyetler ve Türler", ikinci cildi ise "Gelenekler" konusunu ele almıştır. Kitap, yazarın ilgili konuyla alakalı bu zamana kadar yazmış olduğu çeşitli makale ve bildirilerinin bir araya getirilmesiyle oluşmuştur. Eserin birinci cildinde toplam on beş, ikinci cildinde ise on bir makale bulunmaktadır. Bu çalışmada eserin bugüne kadar yazılmış diğer çalışmalardan olan farkı ve eserdeki makalelerin içeriği tanıtılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Klasik Türk Edebiyatı, Arap Edebiyatı, Fars Edebiyatı, Karşılaştırmalı Edebiyat.*

CLASSICAL ARABIC, PERSIAN AND TURKISH LITERATURE REVIEWS PERSONALITIES, GENRES, TRADITIONS (I-II), ASSOC. PROF. SADIK ARMUTLU, KESIT PUBLICATIONS, 2021, 566p. - 544p.

Abstract

Classical Turkish literature is a literature that has always been intertwined with Arabic and Persian literature in terms of the period and cultural conditions in which it emerged. Arabic Persian was the official language, especially during the Seljuk state, and Arabic was the language of science, which laid the groundwork for the interaction of classical Turkish literature with Arabic and Persian literature. The first literary products put forward in this field of literature were products imitating Arabic and Persian literature, and over time the poets of classical Turkish literature caught their original style. The interaction between the mentioned literatures, which occurred in the past, has also influenced the literary Decrees of today. Literature research conducted today has

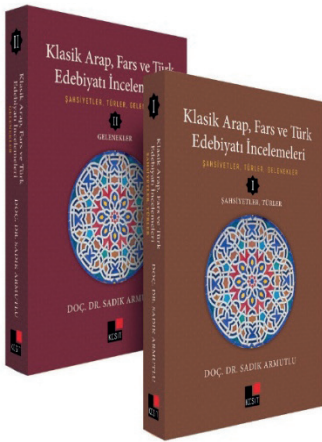
* Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, mervementese@beun.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7909-3139

often focused on the interaction of classical Turkish literature and Arabic and Persian literatures. In this study, which aims to introduce a work about the interaction between the literatures in question, the book entitled "Classical Arabic, Persian and Turkish Literature Reviews Personalities, Genres, Traditions" was tried to Decipher. Assoc. Prof. The book, written by Sadık Armutlu and published in 2021, consists of two volumes. The first volume of the book dealt with the subject of "Personalities and Types", and the second volume dealt with the subject of "Traditions". The book has been formed by bringing together various articles and Decrees that the author has written about the relevant topic up to this time. There are a total of fifteen articles in the first volume of the work and eleven articles in the second volume. In this study, it has been tried to introduce the difference of the work from other studies written so far and the content of the articles in the work.

Keywords: Classical Turkish Literature, Arabic Literature, Persian Literature, Comparative Literature.

Giriş

Türklerin İslamiyeti kabulünden sonra gelişimine başlayan klasik Türk edebiyatı, doğduğu saha ve yüzyıl bakımından Arap ve Fars edebiyatlarıyla iç içe bir ortamda meydana gelmiştir. Türklerin Anadolu'ya göç etmesinin ardından Anadolu'da yerleşik bir düzenin kurulmasının ilk adımı olan Anadolu Selçuklu Devleti kurulmuştur. Bu süreçte özellikle Selçuklu sarayları ve şehirlerindeki edebî faaliyetler artmış, resmî dil olarak Farsça, bilim dili olarak ise Arapça benimsenmiştir. Dolayısıyla bu sürecin etkisiyle klasik Türk edebiyatının temeli, Arap ve Fars edebiyatları geleneğine dayanarak kurulmuştur. Zaman içinde iyi bir medrese eğitimi alarak yetişen divan şairlerinin kendi üsluplarını ortaya koymalarıyla millî kimliğini kazanan klasik Türk edebiyatı, bu bakımdan Arap ve Fars edebiyatı ile sıkı bir ilişki içindedir.

Klasik Türk edebiyatı sahasında özellikle son yıllarda yapılan mukayeseli edebiyat çalışmalarının ilgi odağı hâline gelen bu edebiyatın Arap ve Fars edebiyatları ile olan ilişkisi üzerine pek çok çalışma kaleme alınmış ve bu konuda önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Literatürde konuyla alakalı zengin bir karşılaştırmalı edebiyat alanı mevcuttur. Söz konusu edebiyatların şahıslarının veya eserlerinin karşılaştırılması, herhangi bir temanın bu edebiyatlardaki işleniş biçimlerinin ortaya konulması, başta türler olmak üzere kullanılan nazım şekilleri ve üsluplarının değerlendirilmesi, Arapça ve Farsça'dan

Türkçe'ye yapılan tercümelemler ile Türkçe eserlerdeki Arapça ve Farsça kelimelerin tespit edilmesi gibi pek çok konuda araştırma ve çalışmalar yapılmıştır.

Klasik Arap, Fars ve Türk edebiyatının müştereklerini zengin bir edebî, sosyal ve kültürel çerçevede bir araya getirerek şahsiyetler, türler ve gelenekler üzerine incelemeleri içeren ve bugüne kadar yapılan tüm çalışmaların adeta yoğun bir bileşeni hâlinde karşımıza çıkan bu kitap Doç. Dr. Sadık ARMUTLU tarafından kaleme alınmıştır. Kitabı bugüne kadar yapılmış olan diğer mukayeseli çalışmalardan ayıran en temel özellik, Arap ve Fars edebiyatlarının yeterince tanınmasını sağlayacak mukayeseli orijinal bir çalışmanın literatürde yer almamış olmasıdır. Söz konusu edebiyatlarda yer alan ortak edebî mirasın benzer ve birbirinden ayrıldıkları yönlerini şahsiyetler, türler ve gelenekler bağlamında ortaya koymayı amaçlayan bu eser, ulusal-uluslararası sempozyumlarda sunulan tebliğ ve çeşitli akademik dergilerde yayımlanan araştırma, inceleme, karşılaştırmaya dayalı toplam yirmi altı makalenin bir araya gelmesiyle oluşmuştur.

İnceleme

Klasik Arap, Fars ve Türk Edebiyatı İncelemeleri adlı kitap iki ciltten oluşmaktadır. Eserin birinci cildinde “Şahsiyetler ve Türler” konularına, ikinci cildinde ise “Gelenekler” konusuna yer verilmiştir. Birinci ciltte yer alan “Şahsiyetler” başlığında sekiz makale yer almaktadır. Bu bölümde ilk olarak yer alan *Arap Şiirini Fars Şiirine Taşıyan Aykırı Bir Şair: Menûçihri-yi Dâmgânî* başlıklı makalede, Gazneliler döneminde yaşamış ünlü kaside şairi Menûçihri-yi Dâmgânî pek çok yönüyle ele alınarak onun şairlik yönüyle diğer şairlerden olan farkı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Öncelikle şairin hayatına dair bilgilere yer verilen makalede şairin bilgi birikiminden, şiir felsefesinden, edebî kişiliğinden, şiirlerinde tabiat, şarap, aşk, mitoloji, musîkî, tasvir, teşbih, teşhis unsurlarını ne şekilde kullandığından örnek beyitler eşliğinde bahsedilmiştir. Ayrıca makalede Menûçihri ve Arap edebiyatı ilişkisine değinilmiş, şairin divanında yer alan Arap şairlere ve söz konusu Arap şairlerin konu, tasvir ve diğer unsurlar bakımından onun şiirindeki etkilerine yer verilmiştir. Makalede şairin şiirlerinde kimleri övdüğüne ve övülen bu kişilerin kimler olduğuna dair bilgilerin verildiği bir bölüm de bulunmaktadır.

Yedi Divan Sahibi, Sanatkâr, Âlim ve Erken Dönem Bir Azeri Türk Hükümdar Şairi: Ahmed Bin Üveys başlıklı ikinci makalede, XIV. yüzyılda yaşamış, âlim ve Celayirlilerin dördüncü hükümdarı Sultan Ahmed b. Veys’in soyu, ailesi, doğumu, gençliği, eğitimi, saltanatı ve ölümüne dair biyografik bilgilere yer verilmiştir. Devamında ise şairin edebî kişiliği ve şiir dünyası başlığı altında rindâne, âşıkâne, ıstırap ve ayrılık, dinî, hikemî, övgü şiirlerine örnek beyitler ve bu beyitlerin anlamları verilerek detaylıca değinilmiştir. Şiirlerindeki şahıs kadrosu hakkındaki bilgilere de yer verilen makale, şairin diğer eserlerinin tanıtılmasıyla son bulmuştur.

Hâcû-yi Kirmânî’de Şem İmgesi ve Klasik Türk Şiirine Yansıması adlı üçüncü makalede, Hâcû-yi Kirmânî’nin divanında yer alan şem imgesi aydınlatma, yanma, erime, sönme özelliklerine göre gruplara ayrılarak örnek beyitler eşliğinde incelenmiştir.

Ayrıca şemin hangi şekilleriyle şiirlerde anıldığına, şemin sevgili ve sevgilinin unsurları için kullanım örneklerine, ay ve güneş olarak şiirlerde yer alış biçimlerine detaylıca yer verilerek bu imgenin Türk şiirine yansımaları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

*Klasik Türk Edebiyatında Şem ü Pervâne*ler ve *Lâmi'î Çelebi'nin Şem ü Pervâne Mesnevîsi* başlığındaki dördüncü makalede, Şem ü Pervâne hakkında genel bir bilgi verildikten sonra, söz konusu mesnevînin içeriği, Farsça ve Türkçe yazılan Şem ü Pervâne'ler ve şairleri hakkında detaylı bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca makalede Lâmi'î Çelebi'nin Şem ü Pervâne mesnevîsinin kurgusal yapısı ve içeriği hakkında detaylı açıklamalar bulunmaktadır.

Fars Şiirinde Bir Tanrı Üç Peygamber adlı beşinci makalede, Firdevsî, Enverî, Sa'dî-yi Şirâzî ve Hâfız-ı Şirâzî'nin şiir sanatı ve şairlik yönleri detaylıca anlatılmıştır. Bu makalede yazar Firdevsî'yi tasvir peygamberi, Enverî'yi kaside peygamberi, Sa'dî-yi Şirâzî'yi gazel peygamberi, Hâfız-ı Şirâzî'yi ise şiiri tanrısı olarak nitelendirmiş ve onların şiirlerinin ve şairlik yönlerinin özelliklerini örnek beyitler eşliğinde derinlemesine incelemiştir.

Menûçihri'nin Şarap Dünyası başlığındaki altıncı makalede, öncelikle Menûçihri'nin hayatına ve edebî kişiliğine detaylıca yer veren yazar, daha sonra Menûçihri'nin şarap dünyasını asma ve üzümünden başlayarak değerlendirmiştir. Makalenin bu bölümünde şarabın oluşum öyküsü, şaraba verilen isimler, şarap içilecek kaplar, şarapla birlikte kullanılan dinsel unsurlar, şarap içme nedenleri, şarap içim vakitleri, şarap içiminde uyulması gereken âdetler, şarap sunulanlar, şarap ve mitoloji ilişkisi ile şarap tasvirleri oldukça detaylı bir biçimde örnek beyitler eşliğinde açıklanmıştır.

Mülûk-i Mülk-i Suhen veya Müflisân-ı Kimyâ-Fürûş: Enverî ve Nefî adlı yedinci makalede, biri Fars diğeri ise Türk şairi olan Enverî ve Nefî'nin kasideleri medhiye, sultan övgüsü unsurları ve vezirlere övgü unsurları bakımından örnek beyitler eşliğinde mukayese edilmiştir.

Zâtî: Hayatı, Kişiliği, Sanatı ve Eserleri başlıklı "Şahsiyetler" başlığının son makalesi olan sekizinci makalede ise yazar, Zâtî'nin hayatını, kişiliğini, eserlerini örnek beyitler eşliğinde detaylıca incelemiştir.

Kitabın ikinci bölümünü oluşturan "Türler" başlığında ortak edebî mirasta kullanılan türler ele alınmış ve bu konuda kaleme alınmış yedi makaleye yer verilmiştir. Bu bölümün ilk makalesi olan *Arap Edebiyatında Bir Tür: Gazel* başlıklı makalede, gazelin tür olarak genel özelliklerine değinildikten sonra gazel türü, Cahiliye dönemi, İslami dönem, Emevîler dönemi ve Abbasîler dönemine göre ayrıştırılmış, bu dönemlerin özelliklerine ve türlerine göre tarihsel bilgiler ışığında açıklanmıştır.

Klasik Şiirde Bir Tür: Uzrî Gazel adlı ikinci makalede, Cahiliye ve Emevîler dönemlerindeki gazelin özelliklerine değinildikten sonra uzrî gazelin doğuşu ve özel-

liklerine örnekler eşliğinde detaylıca yer verilmiŐ, uzrî bir Şair olarak nitelendirilen Fuzûlî'nin gazelleri ayrıca bir baŐlık altında örnek beyitler eşliğinde incelenmiştir.

Na't Tûründe Yazılan İlk Örnek: Ebû Hanîfe'nin Kasîdetu'n-Nu'mâniyyesi başlıklı üçüncü makalede, na't tûrününün genel özelliklerine yer verilmiŐ, ardından Ebû Hanîfe'nin Kasîdetu'n-Nu'mâniyye adlı eserinde Hz. Peygamber ve diğer peygamberlerin anıldıkları isimlere ve sıfatlara değinilmiş, Hz. Peygamber'in diğer peygamberlerden olan üstünlüğü ve mucizeleri eserden alınmiŐ örnek beyitler eşliğinde ortaya konulmuŐtur.

Mâturîdî Kelâmının Klasik Edebiyata Yansımaları adlı dördüncü makalede öncelikle kelâmın edebiyatla buluŐmasına odaklanılmıŐ ardından maturîdî kelâmının edebî eserlere yansımaları incelenmiştir. Bunun yanı sıra ilahiyat konusunun edebî eserlerdeki varoluŐ biçimleri, Allah'ın çeşitli sıfatları, nübüvvet ve mucizeler ile ahiret temalarının de klasik edebiyattaki yer alış biçimleri örnek beyitler eşliğinde açıklanmıştır.

Sözel Kültür ve Sözel İletişim Bağlamında Yazısız Şiirde Somut Anlatım Biçimi: Muallaka Örneği başlığıyla yer verilen beşinci makalede, öncelikle somut anlatım hakkındaki detaylı bilgilere örnek beyitler incelenerek yer verilmiŐ, ardından muallaka şiirleri okura sunulmuŐtur.

Kelebeğin AteŐe Yolculuğu: Klasik Fars ve Türk Edebiyatında Şem ü Pervâne Mesnevileri adlı altıncı makalede yazar, öncelikle Şem ü Pervâne'nin kelime anlamına ve kaynağına dair bilgilere yer vermiŐtir. Ardından mensur eserler içinde yer alan Şem ü Pervâne sembolü, ilgili eserleri veren yazarların adlarıyla başlıklandırılarak her birinin eserindeki semboller açıklanmıştır. Mesnevîlerde yer alan Şem ü Pervâne şiirleri, bağımsız bir eser olarak yazılan Şem ü Pervâne mesnevîleri de aynı Şekilde şiirlerin sahibi Şairlerin adlarına göre ayrı baŐlıklarda incelenmiştir. Genel olarak Şem ü Pervâne mesnevîlerinde iŐlenen tema ve anlatımdaki semboller örnek beyitler eşliğinde sunularak makale son bulmuştur.

Klasik Şiirde Bir Tür: Hadarî Gazel adlı bu bölümün son makalesinde ise yazar öncelikle Emevî ortamı ve gazelin tür olma yolculuğuna dair bilgilere yer verdikten sonra hadarî gazelin doğuşunu, özelliklerini ve felsefesini detaylıca anlatmıŐtır. Fars şiirinde hadarîlikten bahsettikten sonra hadarî şiirin klasik şiirdeki yansımalarını her bir Şairi ve şiirlerini ayrı baŐlıklarda inceleyerek yer vermiŐtir.

İki ciltten oluşan kitabın ikinci cildinde ise "Gelenekler" başlığı altında on bir makale bulunmaktadır. Bunlardan birincisi *Arap ve Fars Şiiri Bağlamında Gazel Türünden Gazel Nazım Őekline GeçiŐ* adlı makaledir. Makalede gazelin Cahiliye, İslam, Emevîler, Abbasîler ve Gazneliler dönemlerindeki özelliklerinden bahsedildikten sonra gazel nazım Őeklinin oluŐtuĐu 17. yüzyılın özellikleri ve söz konusu nazım Őeklinin oluŐumuna etkileri anlatılmıştır.

Konuşma Dilinden Batı Diline: Batı Türkçesi Şiir Geleneği Oluşumu başlıklı ikinci makalede, konu Oğuzlar'ın Horasan'a yerleşmesinden itibaren anlatılmaya başlanmış Selçuklular'ın Fars şiirine yaklaşımı ile Selçuklu sarayındaki Fars şiir geleneğine detaylıca yer verildikten sonra okuyucuya Batı Türkçesi şiir geleneğinin oluşumu hakkında bilgiler aktarılmıştır.

Klasik Şiir Geleneğinin Kaynağı: Fars Edebiyatı Mı? Abbasî Edebiyatı Mı? adıyla kitapta yer alan üçüncü makalede ise klasik şiir geleneğinin başlangıcı Cahiliye döneminden itibaren alınmış, sırasıyla İslamî dönem, Emevîler dönemi ve Abbasî dönemi olmak üzere içerikten hayal dünyasına, şekilden kelime örgüsü ve üslûba kadar detaylıca anlatılmıştır.

Klasik Arap, Fars ve Türk Şiirinde Güzel/Sevgili Proto Tipleri başlıklı dördüncü makalede, güzelin ve güzellik unsurlarının proto tipi olarak şiirlerde karşılaşılan Ummu'l-İyâs, şişman/etine dolgun, uzrî, cariyeye, hemcins/müzekker sevgili tipleri ile Türk güzeli ve asker sevgili tipine çeşitli örnek beyitler eşliğinde yer verilmiştir.

Erken Dönem Farsça Mesnevilerde Bezm başlığıyla kitapta yer alan beşinci makalede, bezmin özellikleri detaylıca anlatılmış, Farsça mesnevilerdeki bezmlerde yer alan şahıslar amaçları ve görevlerine göre maddeleştirilerek sıralanmıştır. Ayrıca bezmdeki usûl ve âdâp, bezmde kullanılan gereçler, bezmde gül unsuru, altın taht, yiyecek ve içecekler, bezmde kullanılan kaplar, bezmin düzenlendiği yerler, bezmin süresi ve etkinlikleri konuyla ilgili örnek beyitler üzerinde gösterilerek detaylıca anlatılmıştır.

Farsça ve Türkçe Kasidelerde "Allah'ın Gölgesi" Olarak Sultan Vasıfları: Mu'izzî-Enverî/Nâ'ilî-Nefî Örneği adlı altıncı sırada yer alan makalede, Allah'ın gölgesi olma düşüncesinin eski Türk devlet geleneğindeki öneminden başlanarak sultanlar için kullanılan zıllullah sıfatının anlam derinliğine, kaza ve kader inancının şiirlerdeki iz düşümlerine, Allah'ın gölgesi olarak sultanlar için şiirlerde kullanılan sıfatlara ve hitaplara, adalet, dindarlık ve soyluluk özelliklerinin şiirlerdeki anılış biçimlerine örnek beyitler eşliğinde yer verilmiştir.

Ömer B. *Ebî Rebî'a'dan Nedîm'e Uzanan Gelenek veya Nedîm'in Aşk Anlayışının Kaynağı* başlıklı yedinci makalede, Cahiliye ve Emevîler dönemlerindeki şiirlerde aşk anlayışı ile eğlence kültürünün detayları anlatılmış, hadarî şiir geleneği açıklandıktan sonra örnek beyitler incelenerek Nedîm'in şiirlerindeki hadarî şiir geleneğinin izleri sürülmüştür.

Klasik Fars ve Türk Şiirinde Ortak Bir İmge: Şem ve Pervâne başlığındaki sekizinci makalede, Şem ve Pervâne'nin kelime anlamları ile kaynağına değinildikten sonra Şem ve Pervâne'nin algılanış biçimlerine ve Farsça ve Türkçe şiirlerde Şem ve Pervâne imgelerine örnek beyitler eşliğinde yer verilmiştir.

Kitabın dokuzuncu sıradaki makalesi ise *Fars Şiirinde “Türk” Kelimesine Yüklenen Anlamlar* başlıklı makaledir. Bu makalede Türk kavramının sözlüklerde, Arap şiirinde, Derî Farsçasında, Şahnâme’de ve Fars şiirinde ne şekilde yer aldığı örnek beyitlerle açıklanmıştır.

Beşerî Aşk Bağlamında Arap Gazelinin Fars ve Türk Edebiyatına Yansıma Boyutu Üzerine: Gazelde Gelişim ve Dönüşüm başlıklı onuncu sırada yer alan makalede, gazelin dönüşüm süreci Cahiliye döneminden başlanarak Emevîler dönemi ile Arap ve Fars edebiyatlarındaki durumuna kadar incelenmiştir. Daha sonra tegazzül şekil ve içerik bakımından detaylıca anlatılmış, ortak gazel mirasının Osmanlı gazelinde kullanımı örnek beyitler eşliğinde anlatılmıştır.

Kitapta en son yer alan on birinci sıradaki makale ise *Farsça Yazılan Şem ü Pervâne ile Türkçe Yazılan Şem ü Pervâne Arasında Bir Karşılaştırma Denemesi* başlıklı makaledir. Makalede Şem ü Pervâne mesnevîleri hakkında genel bir bilgi verildikten sonra Farsça ve Türkçe yazılan Şem ü Pervâne mesnevîleri şairlerin adlarına göre başlıklandırılarak anlatılmıştır. Ardından Farsça ve Türkçe yazılan mesnevîler şekil, düzenleniş ve içerik, konu, konunun işlendiği bölümler, bitiş bölümleri, şahıs ve sembol kadrosu bakımından karşılaştırılmıştır.

Sonuç

Sonuç olarak, Doç. Dr. Sadık Armutlu’nun iki ciltten oluşan “Klasik Arap, Fars ve Türk Edebiyatı İncelemeleri Şahsiyetler, Türler, Gelenekler (I-II)” adlı kitabı söz konusu edebiyatlar alanında ortaya konulmuş mukayeseli edebiyat çalışmalarına Arap, Fars ve Türk edebiyatlarını şahsiyetler, türler ve gelenekler açısından kıyaslaması yönüyle önemli katkı sağlamış bir kaynaktır. Bugüne kadar yapılmış mukayeseli çalışmalara göre klasik Türk, Arap ve Fars edebiyatlarını içerikten, biçime, şahsiyetlerden, türlere ve geleneğe kadar inceleyerek hepsini tek bir kaynaktan toplaması bakımından önem arz etmektedir. Eser, mukayeseli edebiyat çalışmaları için tarzı ve içeriği bakımından örnek oluşturacak niteliktedir.

Kaynakça

- Armutlu, Sadık. *Klasik Arap, Fars ve Türk Edebiyatı İncelemeleri Şahsiyetler, Türler, Gelenekler (I-II)*. İstanbul: Kesit Yay., 2021.
- Aytaç, Gürsel. *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 2001.
- Enginün, İnci. *Mukayeseli Edebiyat*. İstanbul: Dergah Yay., 1992.
- Gibb. E. J. W. *Osmanlı Şiir Tarihi (Çev: Halide Edib öncülüğünde heyet)*.C: I, Kitap:1, İstanbul: İstanbul Üniv. Yay., 1943.
- Karaismailoğlu, Adnan. *Klasik Dönem Türk Şiiri İncelemeleri*. Ankara: Akçağ Yay., 2001.
- Levend, Ağâh Sırrı Levend. *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay., 1973.